

Opera

Gledališki list št. 3 - 1965-66

Dirigent:
Bogo Leskovic

Režiser:
Hinko Leskovšek

Scenograf:
Maks Kavčič

Kostumograf:
Mija Jarčeva

Vodja zбора:
Jože Hanc

Koreograf:
dr. Henrik Neubauer

Korepetitorja:
Zdenka Lukčeva,
Milena Trostova

Inspicijent:
Rado Garibaldi

Sepetalec:
Miloš Skrbinšek

Izdelava scene:
Gledališke delavnice
pod vodstvom inž.
Ernesta Franca

Izdelava kostumov:
Gledališke krojačnice
pod vodstvom Eli
Rističeve in Staneta
Tanka

Odrski mojster:
Andrej Zajec

Razsvetljava:
Stane Koman

Lasulje in maske:
Toneka Udermanova,
Janez Mirtič

PETER ILJIĆ ČAJKOVSKI

„ČARODEJKA“

Opera v treh dejanjih (šestih slikah). Po Nižnjenovgorodskem izročilu napisal Spajinski. Prevedel Ciril Debevec

Knez Nikita Daniljič Kurljatev, namestnik velikega kneza	Ferdinand Radovan Samo Smerkolj
Kneginja Evpraksija Romanovna, njegova soproga	Vandda Gerlovičeva
Jurij, njen sin	Rajko Koritnik
Mamirov, knezov pisar	Danilo Merlak
Nenila, njegova sestra, kneginjina komornica	Bogdana Stritarjeva
Ivan Žuran, lovec mladega kneza	Anton Prus
Nastasja, lastnica krčme	Vilma Bukovčeva
Foka, njen stric	Friderik Lupša
Polja, Nastasjina prijateljica	Maruša Patikova
Balakin, trgovec iz Nižnjega Novgoroda	Drago Cuden
Potap } Lukaš } sinova trgovcev	Zdravko Kovač Ljubo Kobal
Kičiga, rokoborec	Ladko Korošec
Potepuh Paisij, preoblečen v meniha prosjaka	Slavko Strukelj
Dekleta, trgovec, hlapci, komedijanti, ljudstvo	

Plešejo: Mijo Basajlovič, Marija Grudnova, Milena Horvatoва, Jure Kolenc, Rado Krulanovič, Mojmir Lasan, Jelena Markovičeva, Zvone Penko, Tatjana Pušnikova, Stefan Suhil.

Kraj: Nižnji Novgorod z okolico.

Lastnik in izdajatelj: Uprava SNG v Ljubljani. **Predstavnik** Smiljan Samec. **Urednik:** Mitja Šarabon. **Slika na ovitku:** (Operni avditorij) Janez Kališnik. — Tisk in klišejl ČP DELO. — Vsi v Ljubljani.

POGOVORI OB PREMIERI

Dirigent Bogo Leskovič.

Dovolite mi, da Vas v imenu naših bralcev najprej poprosim za kratko informacijo o Vaših vedno bolj prepričljivih gostovanjih v tujini.

Ce omenim svoja gostovanja v zadnjih dveh letih, moram najprej poudariti gostovanja z našo Opero v Sovjetski zvezi in Italiji. Sam pa sem gostoval v Holandiji, Norveški (Oslo, Bergen), Švedski (Stockholm, Göteborg, Malmö), v Hamburgu, večkrat v Kölnu, gostoval pa bom tudi v Svici. Ce bi Vam hotel posredovati najlepša doživetja z gostovanj, bi moral omeniti predvsem Leningrajsko filharmonijo z odličnim občinstvom vred, pa svoje sodelovanje z imenitnimi solisti — od slavnega Arthurja Rubinsteina do mladega violinista Kravčenka iz Odese.

Zdaj pa prosim za nekaj zanimivosti o Carodejki, ki je za naše občinstvo novost.

Carodejka je bila napisana v času okrog nastanka Manfreda (katerega sem že večkrat izvajal; posnetki so v Stockholmu, dirigiral pa sem ga tudi v Amsterdamu), to se pravi v razdobju med peto in šesto simfonijo in nekaj let po Onjeginu. Morda ima Carodejka slogovno kaj skupnega z Manfredom, je pa to delo že zrelega mojstra na višku znanja. Partitura je bolj zapletena kot pri Onjeginu in za orkester tudi težja. Čajkovski je v Carodejki s svojim genialnim prirojenim talentom preli človekovo poetično pa tudi vsakdanjo govorico naravnost v čudovite melodične linije. Vendar pa so tu še novi elementi: nekaj patetike, ki je prišla od Berliozu, Lisztu, Wagnerju; nekaj kontemplativnih elementov, ki nekoliko spominjajo na francosko opero (na primer pastoralna razpoloženja pri Massenetu); hkrati pa sicer pri Čajkovskem neznan in Musorgskega operam soroden element, namreč poskus dati glasbeno življenje problemom širokega ljudstva. Tako sloni v Carodejki osnovni konflikt na trčenju obeh svetov, svežega ljudskega in svetá oblasti. Na odru vidimo celo majhno revolucijo, upor kmetov proti vlastelinu, ki jim ropa na trg prinesene izdelke.

Sicer je ta opera manj igrana od drugih dveh bolj znanih (Onjegin, Pikova dama), kar je po temeljitem pregledu partiture in klavirskega izvlečka pravzaprav težko umljivo. Saj je Carodejka vsebinsko resnično prava opera z dramatičnim konfliktom, morda celo bolj naravnim kot v nekaterih Verdijevih operah (Trubadur, predvsem pa Moč usode, kjer so konflikti morda celo malo smešni, pa kljub temu doživljajo ljubezniv odmev pri občinstvu). Ce se povrnem na glasbeno plat Carodejke, moram dodati, da mnogo mest spominja na najlepše strani Onjegina. Tako na primer arija Nastje v zadnji sliki, ki je nekakšen ženski pendant ariji Lenškega. Enako prelepa tenorska arija Jurija v istem

Dirigent Bogo Leskovic vodi glasbeno plat naše uprizoritve »Carodejke«. (Na sliki: Bogo Leskovic dirigira v Stockholmu).

dejanju, zelo lepi baritonski ariji, nekaj duetov. Tudi v tej operi se centralno, to je tretje dejanje, dogaja v spalnici Nastasje — kakor pri Onjeginu v spalnici Tatjane — le da se ne izčrpa v monologu, temveč v dveh dramatičnih duetih: s knezom in pozneje z njegovim sinom. Izvrstne so ljudske scene v prvem dejanju, lep je moški tercet (v zadnjem dejanju), ki po usodnosti spominja na duet Onjeginina in Lenskega. V operi je nekaj velikih ansambelskih scen, balet komedijantov, zanimiva figura potepuha licemerca (ki bi lahko prišla iz oper Musorgskega).

Nasploh označuje Carodejko neka obogatitev osnovnih opernih sredstev Cajkovskega, in sicer karakterizacija ljudskih likov in ljudskih scen à la Musorgski, nekaj liričnih razpoloženj, predvsem pa veliko melodično bogastvo, ki poslušalcu daje mnogo takega, kar mu bo po predstavi ostalo v spominu.

Zdi se, da je pglavitni problem te opere v njenem koncu. Za zdaj obstajata dve verziji: izvorna ruska in nemška. V ruski verziji nastane po Nastasjini smrti (zastupila jo je kneginja) v knezovi družini velik dramski konflikt: moža, ki ljubita Nastjo (knez in njegov sin) se sporečeta in oče ubije sina. Tako ostane kneginja, ki je storila zločin, brez sina in tudi brez moža. Knez v zadnji sceni, podžgan od demona Kudme, skoraj zblazni v kesanju in obupu. Druga, nemška verzija se enostavno konča z Nastasjino smrtjo in nobena od preostalih figur te drame ne nosi (na odru) posledic zločina. Ta verzija se konča z nekoliko osladno, skoraj operetno reminiscenco Nastasjine arije, medtem ko dekle umira in se spominja preteklosti.

Ruski izvirnik nam v partituri ni bil dosegljiv. Ker pa finale v klavirskem izvlečku zaradi krvoločnosti nekoliko spominja na krvave zaključke Verdijevih oper in hkrati vnaša duha Kudmo, smo se odločili takole: kot v nemški verziji smo izpustili nastop demona Kudme in ga tudi ob začetku četrte slike nadomestili s potepuhom, ki — kot je iz prejšnjih slik razvidno — igra za knezovega pisarja intriganta Mamirova ovaduha in povrh še prekupčevalca stvari, ki jih je Mamirov kmetom nakradel in poropal. Ko potepuh čaka v gozdu na prekupčevalce tega blaga, ga Mamirov uporabi tudi za dobavljača strupa in poslje kneginjo k njemu. To se mi zdi docela logično. Nato poteka prizor do Nastasjine smrti po izvirniku. Izpustili smo nekoliko nerodni konec nemške verzije. Narejen je namreč tako, da že iz klavirskega izvlečka z lahkoto ugotovimo, kje je Čajkovski končal in kje je mnogo manjši mojster začel. Zato smo od izvirnega ruskega zaključka obdržali zbor s pogrebnim razpoloženjem — in poslednji nastop kneza, ki obupan pribeži v gozd k mrtvi Nastasji, vzame nase vso krivdo za storjeni zločin in podobno Onjeginu obupa nad posledicami svoje grešne strasti.

Trdno upamo, da bo ta lepa opera — podobno kot nekoč Onjegin in Pikova dama — prevzela srce naših poslušalcev, saj to z vsemi svojimi kvalitetami v polni meri zasluži.

Režiser Hinko Leskovic.

Povejte nam, prosim, zakaj ste se pravzaprav odločili uprizoriti Čarodejko.

Po nadrobnejšem študiju omenjene opere smo bili prepričani, da to po krivici preveč pozabljeno delo Čajkovskega ni v izpovedni in izrazni moči prav nič slabše od drugih — kot to zvečine pišejo znanstveniki in znani ali neznan pisari opernih priročnikov. Ravno nasprotno: Čarodejko lahko uvrstimo med največje umetnine Čajkovskega. Do tega spoznanja je v novejšem času prišel tudi poznavalec glasbe Čajkovskega — Peter Czerny, ki trdi, da to odrsko delo lahko prištevamo med avtorjeve najzrelejše stvaritve. Veliki dramski konflikt med čustvovanjem preprostega ljudstva in vseh zemeljskih dobrin željne oblasti — ki je v drami Spažinskega komaj nakazan — je v operi Čajkovskega pridobil na dramaturški tehtnosti in so v tem smislu zasnovani tudi vsi glasbeni kontrasti.

Opera je tako po igralski kot pevski strani izredno zanimiva in zahtevna, saj je zasnovana na resničnih človeških čustvih pa strasteh in je daleč od tradicionalne operne forme. Kljub navidezni romantični naravi Čajkovskega je ta opera prežarjena z resnično življenjskostjo.

Naj dodam, da je Čarodejka pri prvi evropski (če izvemam Rusijo) uprizoritvi leta 1941 v Berlinu doživela velik uspeh. Kot zanimivost omenim, da je v vlogi Jurija nastopil tudi Ljubljancanom znani in slavni tenorist Helge Roswaenge.

Bi nam hoteli tudi Vi povedati svoje mnenje o finalu te opere.

O tem je vse bistveno povedal že dirigent Leskovic. Seveda tudi jaz menim, da je nemška verzija zelo pomanjkljiva in da je bila dramaturška preureditev finala po izvirniku nujnost. Mimo tega nismo mogli, saj šele s tem dobi opera svoj pravi in originalni zaključek.

Hvala! Zdaj pa nekaj drugega: rad bi Vas vprašal za mnenje o odnosu kritike do repertoarja naše Opere in do pri nas nepoznanih del nasploh. Se strinjate s kritikom, ki pravi, da je naš operni repertoar zastarel?

Najprej poudarjam, da bo moj odgovor povsem moje osebno mnenje in ga ne imejte za odgovor vodstva naše Opere.

Po izkušnjah, ki sem jih nabral ob svojih gostovanjih po Evropi (Berlin, Frankfurt, Dresden, Düsseldorf) vem, da je pravzaprav vsak operni repertoar sinteza stremljenj, po eni strani zadostiti želji po čim kvalitetnejši reprodukciji starejših in popularnih del svetovne operne literature, ki si jih želijo pevci in poslušalci, po drugi strani pa prikazati tudi tehtnejša dela moderne literature. Skoraj v vseh hišah je odstotek uprizoritev novosti iz modernega repertoarja približno isti kot pri nas. To pomeni: vsako sezono navadno ena noviteta iz modernega repertoarja, medtem ko je preostali repertoar sestavljen iz del klasične in romantične operne literature. Glasovi posamičnih kritikov o muzealnosti našega repertoarja se mi zde neutemeljeni, saj je ljubljanska Opera od osvoboditve do danes uprizorila že vrsto del iz moderne operne literature (in to skoraj vsako sezono po eno delo), posebno še, če upoštevamo repertoarno usmeritev naše publike, ki ji Janček pomeni moderno opero. Morda kateremu od opernih kritikov ni znano, da so bila od osvoboditve do danes v ljubljanski Operi uprizorjena na primer tudi tale dela: Sutermeister — Romeo in Julija, Razkolnikov, Martinu — Zenitev, Egk — Revizor, Orff — Premetenka, Britten

Režiser Hinko Leskovšek je režijsko pripravil našo uprizoritev »Carodejke« (Na sliki: Hinko Leskovšek v karikaturi Remigija Bratuža).

— Beraška opera, Kogoj — Črne maske, Cikker — Janošik, Menotti Amelija gre na ples, Poulenc — Človeški glas, Ravel — Španska ura, Fischer — Romeo, Julija in tema; poleg novitet iz domačega repertoarja.

Sicer pa menim, da o modernem opernem repertoarju more pisati predvsem tisti, ki ta repertoar pozna. In če ga ni imel priložnosti spoznati, bi moral vsaj videti uprizoritve modernih del na kateremkoli evropskem odru.

Nam hočete povedati nekaj konkretnega o načinu pisanja naše kritike?

Da, rad bi omenil svojevrsten pojav, ki smo ga lahko v zadnjem času opazili v načinu pisanja opernih kritik v pri nas precej uglednem štirinajst dnevniku. Čeprav osebno menim, da je pretehtana, resna in tudi ostra kritika potrebna in je ne moremo odklanjati, lahko v omenjenem primeru govorimo o kritiki, ki se izraža tako, da temu pisanju ne moremo pripisovati niti resnosti niti stroge znanstvenosti v kakršnemkoli smislu, v nobenem smislu pa konstruktivnosti, temveč kvečjemu mladostno nepremišljenost. Kritik, ki se izživlja v zelo povprečnih ocenah pevske šole v Operi nastopajočih solistov, s tem v veliki meri odkriva svoje pomanjkljivo znanje o problemih pevske tehnike. In zdi se mi, da bi morala biti kritika pevske šole — če že je tako akutna — naslovljena na ustanovo, ki pevce uči in vzgaja. Zanimivo pa je, da lahko danes v kulturnih rubrikah mnogih evropskih časopisov in dežel, kjer gostuje ljubljanska Opera ali njeni pevci, marsikaj preberemo o zanesljivi šolanosti naših pevcev. Vso potrebno dokumentacijo bi kritik zlahka našel v Gledaliških listih ali v arhivu naše Opere.

Kar pa zadeva možnost nastopanja mladih pevcev v ljubljanski Operi, so vrata vsem kvalitetnim glasovom (seveda šolanim) vedno bila na stečaj odprta. Kritiku bomo zelo hvaležni, če bi nam konkretno navedel primere takih kvalitetnih glasov, ki jih naša ustanova ni želela sprejeti v svoj ansambel.

Čeprav nisem osebno odgovoren za repertoarno politiko ljubljanske Opere in za razvoj njenih kadrov, se mi zdi kot dolgoletnemu režiserju te Opere tak način pisanja nepremišljen in neumesten in ne more v nobenem primeru pozitivno vplivati na nadaljnji razvoj naše kulturne institucije. Ljubimo skrivati tega, kar je kdaj slabo, zahtevati pa moramo, da so napake v strokovni rubriki pokazane strokovno in z zadostnim poznavanjem razvoja našega repertoarja in naših reproductivnih prizadevanj.

Sopranistka Vilma Bukovec.

Naštudirali ste naslovno vlogo »čarodejke« Nastje. Povejte nam, prosim, če Vam vloga ugaja in kako ste se živeli vanjo.

Reči moram, da mi je bila ta vloga že takoj spočetka pri srcu. Zivahna, lepa, pa prav zato nesrečna Nastasja me je docela prevzela. Saj je njena življenjska usoda nekje na dnu tako podobna mojim razmišljanjem in doživetjem: ves svet bi hotela osrečiti, ko pa bi sama rada doživela vsaj košček lepote, košček sreče, se ji vse spremeni v žalost in trpljenje. Tako je Nastasja — po svoji notranji in zunanji podobi kot ustvarjena za srečo — v bistvu vendarle tragična osebnost.

Sopranistka Vilma Bukovčeva kreira naslovno vlogo v naši uprizoritvi »Carodejke«.
(Na sliki: Vilma Bukovčeva kot R. Straussova Saloma).

Tudi z glasbene strani je Čajkovski Nastasjo obdaril z lepima ari-jama in lepimi dueti. Skratka: Nastasja je lik, ki ga imam rada in ka-terega želim oživiti.

Pa še pripomba: ali ni konec koncev Nastasja pravzaprav zelo blizu Mimi in nesrečni Manon, ki sem ju na našem odru tolikokrat živela in pela?

(Zapisal urednik)

„ČARODEJKA“

Ko je Čajkovski januarja 1885 potoval z bratom Modestom na premiero Tretje suite v Moskvo, je pogovor nanesel na Špažinskega dramo »Carodejka«, o kateri je Modest menil, da bi utegnila biti primerna za operni libreto. Ko je mojster dramo prebral, si je takoj zaželel, da bi jo uglasbil, in tako je nastal v njem načrt za naslednjo opero. Prosil je pisatelja, naj mu napiše libreto in ta mu je odgovoril, da ne bi z nikomer raje sodeloval, kakor prav z njim.

Potem pa se je ta zamisel morala umakniti simfoniji »Manfred«. Ko pa je poleti 1886 skladatelj vendarle dokončal novo opero, je zložil »Dvanajst pesmi« (op. 60), katere je posvetil carici. Po tem delu, ki mu je bilo v oddih, je pričel z instrumentiranjem opere, pri čemer je ugotovil, da so posamezna dejanja mnogo predolga. Zato se je lotil črtanja in skrajševanja, kajti »dolge opere ne veljajo ničesar!«

Osemnajstega maja 1887 je končno lahko zapisal: »Vse sem dokončal!«

Skladatelj je v tej operi poglobil opis značajev ženskih likov: žensko lepoto je prikazal kot pravi vzrok nesrečnega konca. Pri delu se ni opiral na literarno predlogo; glavnim osebam je dal precej drugačne značaje. Vsi dramatični junaki Čajkovskega imajo simpatične, izrazito čustveno tople poteze.

Podobno kot pri Glinkovi operi »Ruslan in Ljudmila«, je prvo dejanje bolj podobno oratoriju kot operi. Tudi v drugem dejanju se večinoma vrste lirično pisani ljudski prizori. Sele v tretjem dejanju se odvijajo dramatični dogodki; duševni boji, ljubezen in ljubosumje zapletejo dogajanje, ki se končno povzpne do dramatičnega vrhunca. Melodično jedro dela je močno, in za poslušalca so tudi široki lirični orisi zaradi bleščeče instrumentacije vselej zanimivi in polni užitkov.

Značilno je, da je imela nova opera v Petrogradu in v Moskvi manj uspeha kot v provinci. To nam postane takoj razumljivo, če pomislimo na vsebino: ljubezen plemiča do kmečkega dekleta. Po Glinki so demokratične težnje v ruski glasbi vedno bolj naraščale, po drugi strani pa je prav takšna tematika naletela v plemiških krogih na močan odpor.

»Carodejka« je nastala v času, ko je mojster komponiral tudi svojo Peto simfonijo in uverturo »Hamlet«. Opera ima iste značilne posebnosti, kot vsa ona dela, ki so nastala iz navdiha spominov. Ko je skladatelj dokončal to opero, je v navdihu, polnem radostnih upov, napisal balet »Trnuljčica«.

Praizvedba opere »Carodejka« je bila dvajsetega oktobra 1887. Dirigiral je skladatelj sam. In kritiki — kako zahrbtna je usoda! — so dirigentu peli hvalo, delo pa raztrgali! Kljub bleščeči opremi in očarljivim ljudskim prizorom je bil to pravi neuspeh!

Trije dogodki so bili v letu 1887 odločilni za življenje Čajkovskega: neuspeh premiere »Carodejka«, začetni uspehi, ki jih je bil deležen kot operni in koncertni dirigent, in končno njegovi prvi koraki v mednarodni glasbeni svet, ki jih je napravil kot komponist in dirigent. Ti dogodki predstavljajo uvod v zadnjih pet let njegovega življenja. V tej kratki dobi se je povzpnel na strmi vrh slave.

Božena Glavakova (Ester) in Miro Brajnik (Pavel) na naši uprizoritvi Fischerjeve opere »Romeo, Julija in temas«. (Dirigent: Ciril Cvetko, režiser in scenograf: Hinko Leskovšek, kostumograf: Alenka Bartlova!)

ČAJKOVSKI O SVOJEM USTVARJANJU

»Prejel sem Vaše pismo, draga Nadežda Filaretovna, pa hitim z odgovorom. Radi bi vedeli, kako ustvarjam. Zares je težko natančno odgovoriti, prijateljica moja, ker so pogoji, v katerih se to ali ono delo rodi, docela različni. Kljub temu se bom potrudil, da boste imeli splošno predstavbo o tem, kako delam. Najprej pa moram svoja dela razdeliti v dve skupini:

1. Dela, ki jih pišem iz lastnega nagnjenja zaradi neposredne naklonjenosti — iz neke nepremagljive notranje nuje.

2. Dela, ki jih pišem zaradi kakega zunanjega povoda — na željo prijatelja, založnika ali pa po naročilu, kot na primer Kantato za razstavo na Politehniki ali Slovansko koračnico, ki je bila napisana po naročilu Glasbenega društva za koncert Rdečega križa.

Iz izkušnje pa vem, da vrednost posamičnega dela ni odvisna od tega, kateri izmed skupin to delo pripada. Zelo pogostno se zgodi, da je neko delo druge skupine — čeprav je nastala zaradi zunanjega povoda — docela uspelo, medtem ko se je lahko delo, nastalo iz notranje nuje, zaradi nekih okoliščin mnogokrat slabše posrečilo. Te okoliščine, od katerih je odvisno razpoloženje med pisanjem, so največjega pomena. V času ustvarjanja potrebuje umetnik popoln mir. V tem smislu je umetniško in celo glasbeno ustvarjanje vselej objektivno. Mnenje, da more ustvarjajoči umetnik v trenutkih afekta izpovedati, kar občuti, je zabloda. Vesela in žalostna občutja so vedno izražena tako

Na levi: B. Glavakova, M. Brajnik in M. Ostaševski na vaji za Fischerjevo opero »Romeo, Julija in tema.« — Na desni: Isti prizor na predstavi.

Miro Brajnik, Božena Glavakova in režiser Hinko Leskovšek na vaji za Fischerjevo opero »Romeo, Julija in tema«.

rekoč pri pogledu nazaj. In tudi če ni razlogov za posebno veselje, me lahko prevzame radostna želja po ustvarjanju. Nasprotno pa lahko sredi najbolj vedrega okolja napišem delo, ki je prežeto z brezupnimi, najbolj mračnimi občutji. Skratka, umetnik ima dvojno življenje: navadno življenje človeka in življenje umetnika, ki se ne pokrivata vselej. Ponavljam: glavni pogoj ustvarjanja je možnost, da je človek vsaj začasno osvobojen skrbi prve vrste življenja, da bi se mogel povsem predati življenju druge vrste.

Za dela prve zgoraj navedene skupine ni potrebno niti najmanjše naprezanje volje. Človek mora preprosto poslušati notranji glas. In če prva vrsta življenja s svojimi žalostnimi naključji ne zaduši druge vrste življenja — umetniškega življenja, potlej se delo razvija s povsem nerazumljivo lahkoto. Vse pade v pozabo, duša trepeta v docela nerazumljivem, neizrečeno srečnem vznemirjenju, človek komaj more slediti strmoglavljenju v negotovost, občutek za čas izgine. V takem stanju je nekaj mesečnega. On ne s'entend pas vivre. Nemo-goče je opisati Vam take trenutke. Vse, kar v takem stanju napiše pero ali ostane ohranjeno v spominu (kajti taki trenutki se pogosto pojavijo v okoliščinah, ki onemogočajo takojšnji zapis zamisli), je vedno dobro. In če nobena zunanja motnja ne prikličje človeka v ono drugo, splošnočloveško življenje, nastane tisto najvišje, kar je mogoče doseči in kar umetnik more ustvariti.

Za dela druge vrste moraš kdaj pa kdaj samega sebe privedi v razpoloženost. Mnogo tega je odvisno od raznih slučajnosti. Včasih lahko zmagaš, drugič se ti ideja izmuzne in se ne da ujeti. Menim, da je umetnikova dolžnost ne vdati se, ker je lenobnost v človeku zelo močna. Nič ni umetniku bolj pogubno od popuščanja na rovaš lenobnosti. Ne sme sedeti in čakati. Navdih je gost, ki lenuhe le nerad obiskuje. Prihaja k tistim, ki ga kličejo. Morda zaradi tega Rusom ne očitajo brez razloga, da pri njih ni resnične ustvarjalnosti, ker je Rus menda predvsem lenuh. Vse rad odlaga na jutri; po naravi je nadarjen, toda njegova bolezen — tudi po naravi — je slabost volje in pomanjkanje vztrajnosti. Človek mora — in to je železna nujnost — obvladati samega sebe, če ne želi pasti v diletantizem, ki je zmagoval celo tako velikega nadarjenca, kot je bil Glinka. Ta človek, obdarjen z neverjetno prvinsko ustvarjalno močjo, je doživel triinpetdeset let, pa je čudno malo napisal. Preberite njegove spomine, pa boste videli, da je delal kot kakšen diletant, to je pretrgano, tu pa tam, kadar je pravo razpoloženje prišlo samo od sebe. Če smo še tako ponosni na Glinko, moramo vendarle povedati, da ni izpolnil naloge, ki mu je bila poverjena zaradi njegove čudovite nadarjenosti. Kljub osupljivim in docela izvirnim lepotam trpita obe njegovi operi na slogovnih neenakostih, ki presenečajo. Poleg genialnih, neminljivih lepot srečamo docela neokusna, navna, slaba mesta. Kaj bi bilo, če bi se ta človek rodil v drugačnem okolju, če bi živel v drugačnih življenjskih razmerah, če bi delal kot umetnik, ki se zaveda svoje moči in dolžnosti razviti svoj talent do najvišje možne dovršenosti, ne pa, da je živel samo tako kakor kak diletant, ki kdaj pa kdaj nekaj skomponira zaradi dolgočasja!

Upam, prijateljica moja, da me ne boste osumili samohvale, če Vam povem, da moje pričakovanje navdih ni nikoli zaman. Reči smem, da mi je sila, ki sem jo zgoraj imenoval muhasti gost, že davno postala tako bližnja, da živiva nerazdružno in da me zapusti samo tedaj, kadar se počuti odvečna zaradi tistih okoliščin mojega splošnočloveškega življenja, ki me spravljajo v pobitost.

Ko pa se oblaki razprše, je spet tu. In tako smem reči, da v normalnem duševnem stanju nenehno komponiram, v vsakem kraju in v vsakem dnevnem času. Včasih z napetostjo opazujem nepretrgano delo, ki se odvija samo od sebe in neodvisno od vsebine pogovora, ki ga prav takrat imam, neodvisno od ljudi, med katerimi živim — in ki se odvija v tistem delu mojih možgan, kjer je avtor glasbe. Kdaj pa kdaj je to neka vrsta pripravljalnega dela, in tedaj nastanejo na primer različne posameznosti. Drugič se pojavi povsem nova, samostojna glasbena ideja, ki si jo poskušam ohraniti v spominu. Toda od kod vse to prihaja, ostane nerazumljiva skrivnost.

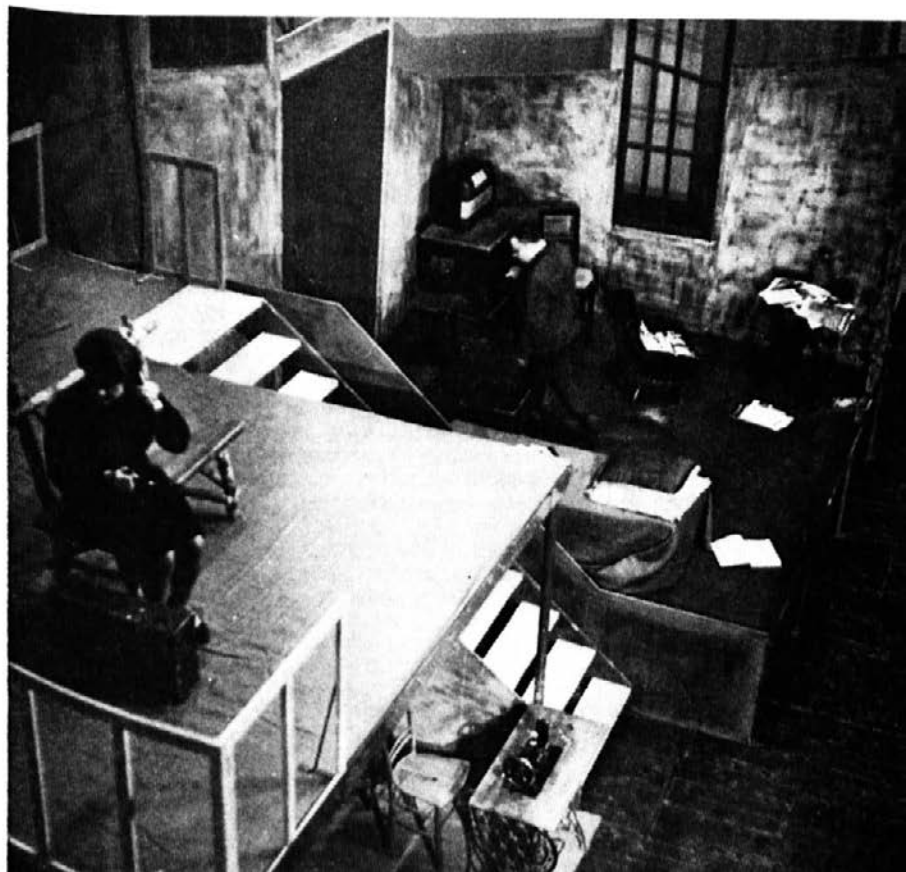
Zdaj bi Vam rad orisal postopek komponiranja. To odlagam na popolne. Na svidenje. Ko bi vedeli, kako težko, pa hkrati tudi prijetno je, da Vam pišem o teh stvareh.

Ob dveh

Svoje načrte napišem na prvi kos papirja, ki mi je pri roki, kdaj tudi na košček notnega papirja. Pišem jih v zelo skrceni obliki. Melodija lahko v zamisli nastane samo hkrati s harmonijo. Sploh se ta dva glasbena elementa — hkrati z ritmom — nikoli ne moreta oddeliti drug od drugega, to pa pomeni, da vsaka melodijska ideja vsebuje svojevrstno harmonijo in ritmično razdelitev. Če je harmonija zelo

zapletena, je treba takoj pri skiciranju določiti tudi posamičnosti. Če je harmonija zelo enostavna, včasih zaznamujem samo oznake basovske spremljave, včasih pa basovskega dela niti ne zapišem, temveč ga ohranim čvrsto v spominu. Kar zadeva instrumentacijo, se pri orkestralnih delih pojavi glasbena ideja že pobarvana s tako ali tako instrumentacijo. Pri izdelavi je včasih prvotna odločitev spremenjena. Besedila nikdar ni mogoče pisati po glasbi, ker je tekst tisti, ki vodi k potrebnemu glasbenemu izrazu. Kakšni kratki melodiji je seveda mogoče besedilo pozneje napisati ali prilagoditi, če pa gre za resno delo, tak način dela ni mogoč. Tako je na primer vest o operi *Zivljenje za carja*, o kateri ste mi pisali, zabloda. (Glinka je sam napisal osnovo in nekaj prizorov svoje opere. Za besedilo pesmi si je pridobil nekoga spretnega stihotvorca. Govorili so, da je Glinka svojega sodelavca večkrat presenetil z dokončanimi glasbenimi točkami, na katere je ta moral pozneje napisati stihe). Ravno tako ni mogoče napisati simfonije, pa ji šele potem nataktniti program, ker tudi tu dogajanje vna-
prejšnjega programa zahteva potrebno glasbeno ilustracijo. Ta stopnja

Prizor z vaje za Fischerjevo opero »Romeo, Julija in tema«. Na sliki: Božena Glavakova (Ester) in režiser Hinko Leskovšek.

Na levi: B. Glavakova (Ester) in M. Brajnik (Pavel) na predstavi »Romea, Julije in teme«. Na desni: Isti prizor na važi.

delu, to je izgotavljanje osnove, je nasploh prijetna, polna čara, pogosto jo občutiš kot neizrekljivo srečo, prinaša pa nemir in neko nervozno vznemirjenost. Slabo spiš in mnogokrat povsem pozabiš na jed. Toda obdelava prvotne osnove poteka zelo mirno. Instrumentiranje popolnoma dozorelega in v glavi do posamičnosti izdelanega dela daje mnogo zadovoljstva. Tega ne morem reči o obdelavi čistopisa klavirskih del, pesmi in manjših del nasploh. Ta posel je včasih dolgočasen: trenutno sem zaposlen s prav takim delom.

Vprašujete me, če se držim običajnih oblik. Da in ne. So dela, na primer simfonije, pri katerih je oblika že predpisana. Tu se navadno držim tradicionalne oblike, toda pravzaprav samo na splošno, to je v zapovrstnosti posameznih delov. V posameznostih si lahko privoščiš svobodo, če to zahteva razvoj glasbene zamisli. Tako je na primer prvi stavek naše simfonije narejen zelo nepravilno. Druga tema, ki bi morala biti v neki sorodni glasovni vrsti v duru, se pri meni pojavi v prilično nesorodnem molu. Pri vračanju poglavitnega motiva je druga tema docela opuščena itd. Tudi finale se v marsičem razlikuje od običajne forme. V vokalni glasbi, kjer je vse odvisno od besedila, pa v fantazijah (na primer Vihar, Francesca), je oblika docela svobodna. Vprašujete po melodijah, ki so zgrajene na harmonijskih notah. Z največjo gotovostjo morem pojasniti in podkrepiti s primeri, da je s pomočjo ritma in z menjavo teh not lahko iz njih ustvariti milijone novih in lepih melodij. To pa velja le za enoglasno glasbo. Pri mnogoglasni glasbi bi taka gradnja melodije motila samostojnost posameznih delov. Beethoven, Weber, Mendelssohn, Schumann in predvsem Wagner so melodije pogosto gradili na notah trizvoka, nadarjen glasbenik pa more na ta način vedno najti kakšno novo in lepo melodijo za trobila. Se spominjate, kako je v Nibelunškem prstanu lep motiv mečev? — Zelo rad imam neko melodijo Verdija, neverjetno nadarjenega človeka, iz opere Ples v maskah. — In kako mikaven in svež je prvi del prvega stavka Rubinsteinove simfonije Ocean! — Če

bi pobrskal po svojem spominu, bi Vam mogel navesti celo kopico primerov, ki potrjujejo moje mnenje. Vse je odvisno od talenta. Talent ne pozna nikakršne omejitve in more lepo glasbo ustvarjati iz ničesar.

*

Nadaljujem svoje včerajšnje pisanje. Vaša bojazen, da morda neapačno uporabljate tehnične glasbene izraze, kadar mi pišete o glasbi, je neutemeljena. Nikdar nisem našel nič smešnega v Vaših mislih o glasbi; ravno nasprotno, Vi dokazujete tehnično poznavanje glasbe, kakršno celo pri najbolj izobraženih ljubiteljih glasbe srečamo le kot redko izjemo.

Pri svojih včerajšnjih izvajanjih o procesu ustvarjanja se nisem dovolj jasno izrazil o tisti stopnji dela, ki se začne potem, ko je dokončan načrt. Ta stopnja je najbolj pomembna. Kar je napisano po naključju, je treba zdaj kritično obdelati, popraviti, dopolniti, predvsem pa skrajšati, da bi vse to ustrezalo zahtevam oblike. Pri tem moraš biti včasih nasilen do samega sebe, biti moraš neusmiljen in okruten do sebe in uničevati mesta, ki so bila napisana v ljubezni in navdušenju. Čeprav se sam ne morem pritoževati nad pomanjkanjem fantazije in iznajditeljskega daru, sem kljub temu zmeraj trpel zaradi tega, ker se mi ni posrečilo, da načrt oblikujem v formo, ki bi zadovoljila. Samo s trdim delom sem končno dosegel, da forma mojih del več ali manj ustreza vsebini. Prej sem bil v tem pogledu nemaren in se nisem dovolj zavedal velikega pomena kritične obdelave svojih načrtov. Zaradi tega so bili pri meni vedno opazni šivi, manjkalo pa je organske povezanosti posamičnih odlomkov, ki si sledijo drug za drugim. To je bila precej velika pomanjkljivost, in minila so leta, preden sem to popravil. Vendar pa moja dela nikdar ne bodo vzorice oblike, ker bistvene lastnosti svoje glasbene narave lahko samo popravim, ne morem pa jih docela izključiti. Tudi si ne domišljam, da sem že dosegel vrhunec v razvoju svojih sposobnosti. Do tega je še daleč, v svoje veselje pa vidim, da na poti izpopolnjevanja samega sebe postopoma vednarle napredujem. Moja velika želja je, da bi dosegel najvišji vrh dovršenosti, ki ga morem doseči s sposobnostmi, katere so mi dane.»

(Prev. in prir. S.)

Na levi: S. Smerkolj (Cepek) in L. Korošec (Pavlov oče) na predstavi »Romea, Julije in teme«. Na desni: Isti prizor na vaji.

„ČARODEJKA“

(Vsebina opere)

Prvo dejanje. Prva slika.

Podjetni meščani Nižnjega Novgoroda radi obiskujejo Nastasjino krčmo v bližini mesta, in to predvsem zaradi privlačnosti mlade krčmarice. Hinavski pisar Mamirov razširi v mestu govorice, da Nastasja s skrivnostnim čarom zapeljuje mladino. Z dekleti, ki se vdinjajo pri njej, se Nastasja vesela vrne s polja in popivajoči Novgorodčani jo obsipajo s pokloni. Nastasja opeva prostranost in lepoto ruske dežele. Zasanjana gleda za Jurijem, knezovim sinom, ki se v čolnu pelje mimo. Dekle čuti, da bo samo njemu poklonila svojo ljubezen. V tem hipu zvedo, da prihaja v krčmo knez, da bi raziskal vzroke govoricam, ki so se razširile po mestu. S svojo ljubkostjo pa Nastasja pridobi kneza na svojo stran. Razjarjeni pisar mora gledati, kako se njegov gospod udeležuje lahkotne veselosti gostov. Nastasja škodoželjno predlaga knezu, naj Mamirov zapeše z glumači vred pred vsemi gosti. Med zasmehovanjem množice mora pisar — čeprav nejevoljen — ubogati knezov ukaz.

Drugo dejanje. Druga slika.

Na terasi v knezovi hiši. Tudi knezova soproga je čula o domnevnem početju v Nastijinji hiši. Mamirov ji govorice potrdi in sklene, da se bo s pomočjo nekega potepuha knezu maščeval za sramoto, ki jo je moral trpeti.

Tretja slika.

V svoji delovni sobi se knez mudi v mislih pri Nastasji, katere lepota ga je povsem omamila. Ko kneginja zahteva pojasnilo o dogodkih v krčmi, ji knez zagrozi, da jo bo dal zapreti v samostan.

Četrta slika.

Knezov vrt. Prebivalci Nižnjega Novgoroda se pritožujejo nad samovoljnostjo knezovih hlapcev, ki jih ropajo. Ko pride Jurij in zapove ljudstvu, naj preneha s tožbami, mu kneginja sporoči o očetovem »ljubimkanju«. Jurij ogorčen priseže, da bo rešil materino čast in čarodejko umoril.

Tretje dejanje. Peta slika.

Knez se zaman poteguje za ljubezen Nastasje, ki se z nožem postavi v bran njegovi vsiljivosti. V besu ji grozi in razočaran zbeži. Ko krčmarica izve, da prihaja Jurij z morilskim namenom, ugasi luč in pretvarja spanje. Z dvignjenim bodalom plane knezov sin na Nastasjo, vendar se zaustavi pred njeno lepoto. Nastasji se posreči prepričati Jurija o svoji nedolžnosti. Z zagotavljanjem svoje ljubezni ga povsem razoroži in oba se znajdetata v ljubezenskem objemu.

Sesta slika.

Na gozdni jasi. Jurij in Nastasja skleneta, da bosta med lovom skrivaj pobegnila. Kneginja, ki je od Mamirova izvedela za načrte zaljubljenecv, se preobleče v romarico in zasleduje Nastasjo, da bi ji dala zastrupljeno pijačo. Ko prihiti Jurij in objame svoje dekle, ta umre. Zbor poje pogrebno pesem. Knez obupan pribeži v gozd k mrtvi Nastasji, vzame nase vso krivdo za storjeni zločin in obupa nad posledicami svoje grešne strasti.

Drago Cuden (Rejssek), Ladko Korošec (Pavlov oče) in Samo Smerkolj (Čepek) v naši uprizoritvi Fischerjeve opere »Romeo, Julija in tema«. (Dirigent: Ciril Cvetko, režiser in scenograf: Hinko Leskovšek, kostumograf: Alenka Bartlova, vodja zhora: Jože Hanc, ko-repetitor: Dana Hubadova, koreograf: Metod Jeras).

GOSTOVANJE NAŠE OPERE V TREVISU

V novembru 65 je naša Opera na svojem gostovanju v Trevisu doživela nov uspeh. Naši ansambli so nastopili z Borodinovim »Knezom Igorjem« pod dirigentskim vodstvom direktorja Opere Demetrija Zebreta in v režiji Hinka Leskovška.

»Primorski dnevnik«, 21. 1. 65. — R.R.

VELIKANSKI USPEH LJUBLJANSKE OPERE.

Ce so bili ljubljanski gostje v občinskem gledališču pri današnji predstavi Borodinovega »Kneza Igorja« deležni obilnih aplavzov na koncu posameznih slik in tudi na odprti sceni tako po solističnih kot po zborovskih pesmih, pa lahko rečemo, da je sledil znanim polovskim plesom pravi orkan navdušenja in ploskanja, ki dolgo ni hotel prenehati. Je pa treba reči, da so si plesalci — Lidija Sotlar, Vida Volpi, Metod Jeras in ves baletni ansambel — priznanje zares zaslužili, saj

Mezzosopranistka
Božena Glavakova
poje vlogo Ester v
naši uprizoritvi
Fischerjeve opere
»Romeo, Julija in
tema«.

Tenorist Miro Brajnik po-
je vlogo Pavla v naši
uprizoritvi Fischerjeve
opere »Romeo, Julija in
tema«.

so bili plesi zares nekaj izrednega in koreograf Slavko Eržen more biti ponosen po tem uspehu.

Ljubljanska Opera je prišla v Treviso za zaključek kratke sezone, med katero so od 4. novembra dali pet oper z enajstimi predstavami. Gostovanje je v okviru želja prirediteljev, da nudijo občinstvu priložnost spoznati se s slovansko operno ali baletno glasbo. Tako je pred dvema letoma prav ljubljanska Opera tu gostovala z baletom »Labodje jezero« Cajkovskega.

Za današnjo in jutrišnjo predstavo »Kneza Igorja« je občinstvo razgrabilo vstopnice. Danes je imelo priložnost poslušati kot Igorja Edvarda Sršena (jutri bo pel Samo Smerkolj), ki si je pridobil simpatije zlasti s svojo pesmijo o svobodi. Zahtevno vlogo Jaroslavne je s svojo vrhunsko umetniško sposobnostjo odpela Vilma Bukovčeva (jutri Vanda Gerlovič), sin Igorja je bil Rajko Koritnik, ki je z Boženo Glavakovo (Končakovna) tudi požel aplavz na odprti sceni (in ki bi moral peti tudi jutri, ker je Rudolf Francel obolet). Tržaški rojak Danilo Merlak je bil odličen Galicki.

Poleg Gašperja Dermote, Milice Polajnarjeve in Vande Zihnerlove je zlasti vžgala s svojo šegavostjo in odličnim petjem imenitna dvojica Ladko Korošec in Slavko Strukelj.

Težak posel dirigenta je opravil z vso avtoriteto pravega umetnika poustvarjalca ravnatelj ljubljanske Opere Demetrij Žebre. Zasluga za petje zbora pa gre Jožetu Hancu. Režija je bila v rokah Hinka Leskova. Enotno sceno, ki lahko z majhnimi spremembami pričara razna prizorišča, je pripravil Maks Kavčič.

Po današnji predstavi je več kot upravičeno pričakovanje, da bodo ljubljanski gostje jutri deležni nič manjšega uspeha.

»Il g a z z e t t i n o«, 21. 11. 65. — Giuseppe Mariutto.

ZADNJA OPERA V TEJ SEZONI. — APLAVZ »KNEZU IGORJU« V OBČINSKEM GLEDALIŠČU. — ODLIČNA UPRIZORITEV ANSAMBLA DRŽAVNEGA GLEDALIŠČA IZ LJUBLJANE.

Končala se je operna sezona z repertoarjem del italijanskih in francoskih skladateljev (Verdi, Donizetti, Zandonai in Massenet). Ob tej priliki smo doživeli pomemben operni dogodek: naše Občinsko gledališče je uprizorilo opero ruskega skladatelja Aleksandra Borodina »Knez Igor« v izvedbi državnega opernega gledališča iz Ljubljane. To operno delo ima zgodovinsko ozadje, celo vrsto nastopajočih likov in obširna zborovska mesta. Pripada stvaritvam etnične narave, ki so vodila skupino ruskih glasbenikov osemnajstega stoletja. Borodin — med njimi — se je naslanjal na zapadno operno tradicijo in znamenito dediščino ritmov in melodij ruskega naroda, kakor tudi na ljudske pesmi, ki so privrele v pradavnih časih iz pristnih občutij ruskega ljudstva.

Opero »Knez Igor«, po libretu, ki ga je napisal skladatelj sam, postavljajo strani bleščeče glasbe. Opira se na zgodbo iz ruske zgodovine v srednjem veku: na boje med Igorjevo kneževino in nomadskim plemenom, ki grozi, da bo vdrl na njeno ozemlje. Sovražnik ujame kneza obenem s sinom Vladimirom in nesrečna kneginja Jaroslavna obupuje nad svojo usodo. Razzudani in nasilni svak Galicki pa se hoče polastiti prestola. Med dogodke se vpletajo veseli in komični prizori.

Tatarski zmagovalec kan Končak, čigar hči se zalubi v Vladimira, spoštuje Igorjevo hrabrost in mu ponudi prostost (pod pogojem, da je bojev konec). Ob tej priliki priredi slavje. Glasba se dvigne nad običajno operno raven do simfoničnih višin. Čudovito koreografijo spremljajo zborovski spevi, ki jih poudarjajo za nas nenavadni ritmi.

Igor ne sprejme kompromisa in pobegne iz sovražnega tabora. Vrne se domov ob slovesnem pozdravljanju zvonov. Zgodba je morda dokaj kaotična, vendar so bile njene epične vrednote prikazane z razkošno scenerijo in kostumi, kar jo je naši publiki močno približalo, četudi so pevci peli v originalu. Custovanje likov v bolečini, nasilju, zamišljenosti in vznemirjenju se je ustrezno odražalo v pevskem podajanju in v režiji, s pravo zanesljivostjo in izvedenostjo. Silen vtis so zapustili plesi, ki jih je publika nagradila z velikim aplavzom.

Dirigent Demetrij Žebre je vodil orkester z velikim posluhom, v preciznem ritmu in z živahno barvitostjo. Po sugestivno zaigrani uverturi se dolgotrajno odobravanje publike ni hotelo poleči.

Mnogo aplavzov so nastopajoči z dirigentom vred prejeli tudi na odprtem odru in po vsakem dejanju.

M. Brajnik (Pavel), M. Polajnarjeva (Soseda), B. Stritarjeva (Pavlova mati), L. Korošec (Pavlov oče) v Fischerjevi operi »Romeo, Julija in tema«.

»L'avvenire d'Italia«, 21. 11. 65.

**Z BORODINOVO OPERO »KNEZ IGOR« JE OPERA IZVRSTNO
ZAKLJUČILA SVOJO SEZONO. — VELIKANSKI USPEH
VCERAJSNJE PREMIERE. — DANES OB 15.30^h JE REPRIZA.**

Ogromen uspeh, povsem razprodano gledališče in najelegantnejša množica: vse to smo doživeli včeraj zvečer ob premieri zadnje opere v letošnji sezoni, ko je gostoval ansambel državnega opernega gledališča iz Ljubljane.

Borodinovo delo »Knez Igor« je bilo tokrat prvič uprizorjeno v Trevisu, vendar so tudi v večjih opernih gledališčih uprizoritve te opere dokaj redke (v beneškem gledališču »Fenice« so jo izvajali leta 1959).

Glasbene stvaritve A. Borodina niso številne, kljub temu pa je v njih pravo bogastvo glasbenih domislic, drznosti harmonij in ritmičnih izvirnost, ki razodevajo čut za zvočno barvitost. Spomnimo se simfonične pesnitve »V stepah osrednje Azije« in simfonije št. 2, v katerih se najbolje zrcali osebnost tega skladatelja.

Njegovo edino operno delo je brez dramatičnosti, in libreto, ki ga je napisal sam Borodin, je neskladen in skoraj nerazumljiv. Vendar je opera »Knez Igor« življenjsko delo zaradi veličastnosti zborov, fantastičnih polovskih plesov, sugestivne instrumentacije, kakor tudi zaradi slikovitih in ekspresivnih kantilen.

Jugoslovanski gostje so povsem izpolnili pričakovanja z zares vzorno uprizoritvijo pod strokovnim vodstvom odličnega dirigenta Demetrija Zebreta. Med solisti naj omenimo izvrstne: Sama Smerkolja (Igor), Vilmo Bukovec (Jaroslavna), Rudolfa Francla (Vladimir), Danila Merlaka (Galicki), kakor tudi vse druge in oba prijetna čudaka. Zborovski del opere se odlikuje po svoji lepoti (npr. v finalu prvega dejanja) in največ zaslug za odlično pripravljene zbor ima nedvomno zborovodja Jože Hanc. Za ustrezno režijo je poskrbel Hinko Leskovšek. Plese, ki so pravzaprav najlepše v tej operi, je izvajal balet ljubljanske Opere pod vodstvom koreografa Slavka Eržena. Občudovanja vredni so bili solisti: Lidija Sotlar, Vida Volpi in Metod Jeras. Ti orientalski plesi, ki so veličastno instrumentirani, so poslušalce navdali s pristnim navdušenjem. Publika je izvajalce nagradila z nehnim odobravanjem, ki ni hotelo utihniti.

Razpoloženje je bilo svečano, med prizori se je večkrat razlegal aplavz, na koncu pa so bili nastopajoči z dirigentom Zebretom vred deležni dolgotrajnih ovacij. Danes ob 15.30^h je repriza tega dela, s katero bo gledališče končalo svojo operno sezono, ki je bila na visoki ravni in vredna tradicij Občinskega gledališča v Trevisu.

Predstavljamo vam šivilje in garderoberke operne hiše. Zgoraj: Zensko garderobo vodi Mara Učakova. Spodaj: Fani Sekula, Ivanka Kos, Anica Klabjan.

Predstavljamo vam krojače in garderoberje naše Opere. Zgoraj:
Vodja moške garderobe Adolf Lapanja. Spodaj: Leopold Matkovič,
Miro Suštersič in Rudolf Kovačič.

DR. HENRIK NEUBAUER, KOREOGRAF
IN ŠEF BALETA NAŠEGA GLEDALIŠCA,
JE BIL ŠEST MESECEV — OD NOVEM-
BRA 1964 DO MAJA 1965 — NA ŠTUDIJ-
SKEM POTOVANJU PO ZDRUŽENIH DRŽA-
VAH AMERIKE KOT ŠTIPENDIST FOR-
DOVE FONDACIJE. OBLJUBIL NAM JE, DA
BO S TEGA ZANIMIVEGA IN STROKOVNO
ZELO USPEŠNEGA POTOVANJA V NADA-
LJEVANJIH POSREDOVAL SVOJE VTISE
ZA GLEDALIŠKI LIST.

AMERIKA PLEŠE

ZAPISI S POTOVANJA PO ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

3.

Morda bo sedaj kdo od spoštovanih bralcev vprašal: Kje pa je ta Amerika, ki pleše, kot nam obljublja naslov? Že precej smo prebrali, a pričakovanih vrstic o Balanchinu, Grahamovi, Robbinsu, Limonu in drugih pri nas manj poznanih plesalcih ni in ni! — Res je, dragi bralci, ni teh vrstic in jih še ne bo. Toda jaz sem bil pravtako razočaran, ko so mi povedali, da sem prispel ravno na enega njihovih dolgih »weekendov«.

Saj veste, da imajo v Združenih državah prosto vsako soboto in nedeljo in da vsak petek ob odhodu iz službe žele drug drugemu prijeten konec tedna. Pravtako se v ponedeljek prijazno sprašujejo: Ste imeli prijeten konec tedna? Mene so taka, po mojem neumna vprašanja, spočetka zelo presenečala, saj se pri nas izražamo podobno le za večje praznike; in poleg tega za mene v Ameriki ni bilo delopusta in se sobote in nedelje niso mnogo razlikovale od drugih dni. Kmalu sem se pa na to moral navaditi in sem tudi sam pogosto uporabljal take in podobne vljudnostne fraze, saj se je treba prilagoditi običajem dežele, ki jo obiščem.

Poleg navadnih prostih sobot in nedelj pa poznajo še nekaj daljših »weekendov«. Sam sem prispel ravno v tednu, ko imajo svoj Thanksgiving Day, kar prevajamo pri nas v Zahvalni dan. To je državni praznik, ki se slavi vsak zadnji četrtek v novembru in je potem dela prost še petek. Tak konec tedna traja torej več kot polovico tedna, vsega štiri dni.

Prav Zahvalni dan je eden največjih praznikov ameriškega naroda, dan, ko se spominjajo prve uspešne žetve po prvem letu naselitve njihovega kontinenta. Za kosilo je ta dan obvezno na mizi puran in nekakšna pita iz buč — pumpkin pie. K puranu spada še sladko-grenak ribezljev žele, pa če je morda na mizi še sladek krompir, je za Slovence užiten edinole puran. Puran mora biti seveda primerno velik in težak in tehta čisto tudi do deset kilogramov. Tako sem enega srečal v velikem »freezerju« (hladilni omari za minus 20 stopinj Celzija) pri znani

družini v Chicagu še šest mesecev kasneje, to je v začetku maja. Spekli so ga za Zahvalni dan, a ker ga niso pojedli (za tri ljudi je bil le prevelik), so ga pač vrgli v hladilno omaro, zmrznili in spravili za kasneje. Za čudo (mogoče pa se ne bi bilo treba čuditi) je bil še pravtako okusen kot oni v novembru. Seveda vsi Amerikanci nimajo še »freezer-jeva«. Taki se pač mučijo s puranom kakih deset dni, pripravljajo ga na razne načine, da si predstavljajo, da jedo vedno nekaj drugega, dokler — ah, končno — ne ostanejo le še kosti. Varčnost, se mi zdi, pa je v Ameriki doma in zato ničesar ne vržejo proč, niti v premožnejših družinah ne.

Poleg purana na mizi imajo Amerikanci na Zahvalni dan zelo radi tudi goste pri mizi. Po možnosti tujce. Tako sem se jaz znašel skupaj s profesorjem Menašejem, našim poznanim umetnostnim zgodovinarjem ter temnopoltim študentom iz Slonokoščene obale, pri štiričlanski družini (najmlajši član je bil še v zibelki) iz Westwooda v državi New Jersey, ki je točno na drugi strani reke Hudson, nasproti Manhattana. Vožnja tja čez most Georgea Washingtona v gostiteljevem avtomobilu je bila čudovita, in večerja, ki se je začela s sadno solato pred juho in končala s pito iz buč in kavo, vključ preje navedenim pomislekom tudi. Počutil sem se pa kot zanimiva tuja žival, kajti shajali so se sosedni in nam skupaj z gostitelji zastavljali različna vprašanja ter se čudili našemu pripovedovanju. Tako sem tudi jaz zvedel, da je naš sotrpin iz Afrike star 26 let, prijatelj ministra, da je študiral deset let v Parizu primerjalno vzgojo, sedaj pa je prvo leto v ZDA. Da namerava iti še v Švico in Nemčijo, da bi se čez nekaj let vrnil domov in postal prvi predstojnik univerze doma...

Vsaka šola nekaj stane, to je bila za mene pač nova izkušnja in sem kasneje dosledno odklanjal vsa vabila v prazničnih dneh in tudi sicer, če gostitelji niso imeli istih interesov z gledališkega ali zdravniškega področja kot jaz. Tudi vožnja nazaj ni bila več tako prijetna. V temačnem New Jerseyu, v popolnoma neznanem predelu, smo dolgo čakali, da nas je pripeljal avtobus nazaj v New York.

Praznično razpoloženje v prvem tednu mojega bivanja v New Yorku mi je onemogočilo takojšen stik s plesom; zato pa sem ta teden izrabil za izpopolnjevanje v angleščini — kupil sem si nov besednjak Websterjeve založbe — za sestavo študijskega programa bivanja, za formalno prijavo na našem konzulatu in za ogled mesta ter njegovih znamenitosti.

Na inštitutu za mednarodno vzgojo so mi sicer napravili kompliment, da sem prvi Jugoslovan, s katerim se lahko sporazumejo, ne da bi ga bilo treba poslati najprej v jezikovni tečaj, a vendarle sem v pogovoru imel večkrat težave. Spominjam se strežajke v restavraciji, kako prisrčno se mi je smejala, ko sem zahteval juho iz pite, hotel sem pa naročiti grahovo juho (grah je angleško pea, izgovori se pi, medtem ko se pita piše pie in izgovori paj). Sploh sem imel največ težav pri sporazumevanju ravno v restavracijah, povsod drugje je šlo lažje.

O konzulatu ne bi pisal, ker so menda naši konzulati povsod enaki. Nimam jih v časti ali pa morda oni mene ne. Sprejme te običajno vrtar z vrsto formularjev, ki jih po dolgem pisanju izpolniš in to je vse.

Prizor iz naše uprizoritve Fischerjeve opere »Romeo, Julija in tema«. (Dirigent: Ciril Cvetko, režiser in scenograf Hinko Leskovšek, kostumograf: Alenka Bartlova, vodja zбора: Jože Hanc, korepetitor: Dana Hubadova).

Pač pa sem že tretji dan našel v New Yorku baletno pedagoginjo Marijo Karlovno Nevelsko, ki je po vojni prišla tja iz Francije. To je drobna sivolasa gospa, ki izžareva neverjetno nežnost in krhkost kot bi bila iz porcelana. Njeno najboljšo mladostno prijateljico Marijo Lvovno Klementjevo sem spoznal že pred šestimi leti v Moskvi, kjer je pedagoginja slovitega ženskega folklornega ansambla »Berjozka«. Imel sem vtis, kot da bi prinesel s seboj nekaj tega prijateljstva. Maria Nevelska ima svojo baletno šolo v najeti sobi Carnegie Halla, stavbe za koncerte in razne umetniške šole. Odlična pedagoginja je, z mnogo skritega domotožja za časi, ko je poučevala v Franciji. V Ameriki ni takega naraščaja — pravi — vsi bi radi takoj nastopali in skrajšali dobo šolanja čimbolj. Nimajo potrpljenja in vztrajnosti, ki je tako nujno potrebna za poklic plesalca. Kolikokrat sem ji kasneje v duhu pritrdil, čeprav sem pogosto naletel tudi na izjemno vztrajnost plesu predanih ljudi. Večkrat sva še kramljala med opoldanskim odmorom ob beli kavi v kartonastih kozarcih in sendvičih ter debatirala o starih klasičnih baletih, variacijah in pas de deuxih mojstra Petipaja.

To je bil moj edini stik z baletom v prvem tednu, bil pa sem takoj v prvih dneh na dveh simfoničnih in dveh plesnih koncertih. Drugi večer po prihodu sem šel v že omenjeni Carnegie Hall, kjer sem poslušal koncert, ki ga je izvajala The National Orchestral Association Inc. za člane svojega združenja. Osnovano je bilo to združenje leta 1930 z

Miro Brajnk (Pavel) in Ladko Korošec (Pavlov oče) v Fischerjevi operi »Romeo, Julija in tema«.

Elvira Brumat pleše v Fischerjevi operi »Romeo, Julija in tema«. (Koreograf: Metod Ježar). Na sliki je še Božena Glavakova v vlogi Ester.

namenom, da daje glasbenikom možnost šolanja in pridobivanja praktičnih izkušenj v orkestralni tehniki, rutini in repertoarju. V svojem programu posebej poudarja, da je ta praktični trening na razpolago vsem kvalificiranim glasbenikom ne glede na raso, veroizpoved ali barvo, in to brezplačno.

Glavno aktivnost predstavljajo dve in pol urne skušnje trikrat tedensko. Ob koncu sezone čaka učence, če jim lahko tako rečemo, vrsta nagrad v obliki štipendij za privatni študij z izbranim pedagogom ali za nakup instrumenta. Ob koncu sezone so na sporedu tudi štirje javni koncerti. Vstopnice so na razpolago le podpornim članom-abonentom.

Sam sem dobil novinarsko vstopnico in se tako lahko prepričal o kvaliteti in koristnosti takega načina praktičnega študija. Tokrat so izvajali pod taktirko glasbenega direktorja Johna Barnetta Holofernovo Uverturo Gena Gutcha, ki je komponirana v dvanajstonski tehniki. V resnici je to le del opere o Juditi in Holofernu, prestavljene v 20. stoletje s črnsko populacijo namesto jeruzalemskih židov in korupcioniranim belim politikom namesto Holoferna. Ze pri poslušanju same uverture prevladuje vtis brutalnosti.

Koncert se je nadaljeval z nastopom mlade violinistke Elaine Weldon, dobro poznane tudi v Evropi, ki je nastopila v Bruchovem G-mol koncertu. Za konec so pa predstavili še pompozno socialistično-reali-

stično delo Reinholda Glièra Simfonijo št. 3, imenovano »Ilija Muro-mec«. Nekaj mest v njej spominja precej tudi na Stravinskega »Og-njeno ptico«.

Dvorana Carnegie Halla je prostorna in akustična, žal pa se stalni obiskovalci zadnje čase pritožujejo nad peklenkim ropotom v tej sicer srečni glasbeni sosesčini (v bližini je tudi City Opera). Nobene pomoči ne bo, dokler ne bo dokončana nova veja podzemne želez-nice, ki jo grade pod bližnjo šesto avenijo, ki je le nekaj hiš vstran. Trajalo bo pa še dolgo in v edino tolažbo jim je, da pri opazovanju delavcev vidijo, da res hitijo in delajo na vso moč. Če bi bili na Duna-ju, pravijo, bi bilo brezupno in v ilustracijo pripovedujejo tipično dunajsko zgodbo, ki prikazuje avstrijski nacionalni princip: »Ne stori ničesar danes, kar lahko odložiš na jutri!« Tule je:

Neki dunajski delavec, pravijo, je izkopal kamne, s katerimi je bila tlakovana cesta, ki so jo popravljali. Mimoidoči ga je opazoval pet-najst minut, kako je izkopal en sam kamen. Končno mu je rekel: »Daj, da poskusim še jaz.« Z enim udarcem je bil kamen zunaj. »Kaj praviš na to?« ga je vprašal zmagoslavno. »Ja«, je odgovoril dunajski delavec, »ko si pa močno udaril«.

Ne vem, ali je tudi nam ostalo kaj te avstrijske lagodnosti, vseka-kor pa lahko rečem, da sem tudi sam slišal med koncertom razne šu-me, ki jih kot kaže niso predpisali komponisti.

Mezzosopranistka Božena Glavakova (Ester) in tenorist Miro Brajnik (Pavel) na vaji za Fischerjevo opero »Romeo, Julija in tema«.

Tako je bilo tudi na drugem koncertu, kjer je newyorški festivalski orkester pod vodstvom svojega glasbenega direktorja Thomasa Dunna izvajal dva Händlova Concerta Grossa in vse tri suite z dvajsetimi stavki njegove Vodne glasbe, ki je bila napisana, da bi 50 glasbenikov spremljalo vožnjo angleškega kralja Jurija II. s čolni po reki Temzi nekega julijskega večera 1717. leta. Kralju je bila tako všeč, da so mu jo morali kar trikrat preigrati — in svojo popularnost je ta glasba ohranila vse do danes.

Brzovav
Tesnilka Medvode
Telefon
71-006

TOVARNA TESNIL IN PLASTICNIH MAS

Naši izdelki: tesnilne plošče »PARCLIT« v kvalitetah 10, 25, 40, frikcijski materiali (obloge sklopk, zavorne obloge) acidit, o'lit in armirani slojaste plastične mase »IZOTEKST«, »IZOCART« tesnila za industrijo motorjev in motornih vozil, rezervni deli.

Zahtevajte prospekte in cenik!

PRIPOROČAMO NAŠA NOVA
POLPRIPRAVLJENA JEDILA

EVO

EKSPRES

— srbski pasulj	— djuveč
— rižota	— leča
— gobova rižota	

Vsako jedilo pripravite v 10 minutah!
»EVO« ekspres jedila so ve-
lika pomoč sodobni
gospodinj.

Kolinska
LJUBLJANA

Saturnus

TOVARNA KOVINSKE EMBALAŽE LJUBLJANA

PROIZVAJA VSE VRSTE LITOGRAFIRANE EMBALAZE — KOT EMBALAZO ZA PREHRAMBNO INDUSTRIJO, GOSPODINJSKO EMBALAZO, BONBONIERE ZA COKOLADO, KAKAO IN BONBONE TER RAZNE VRSTE LITOGRAFIRANIH IN PONIKLJANIH PLADNJEV. RAZEN TEGA PROIZVAJAMO ELEKTRIČNE APARATE ZA GOSPODINJSTVA KOT NPR. ELEKTRIČNE PEČI.

IZDELUJEMO TUDI PRIBOR ZA AVTOMOBILE IN KOLESA, IN SICER AVTOMOBILSKE ZAROMETE, VELIKE IN MALE, ZADNJE SVETILKE, STOP-SVETILKE, ZRAČNE ZGOSCEVALKE ZA AVTOMOBILE IN KOLESA TER ZVONCE ZA KOLESA. IZDELUJEMO TUDI PLOČEVINASTE LITOGRAFIRANE OTROSKE IGRACE.

ELEKTRO KRANJ

Distributivna enota: KRANJ
ŽIROVNICA

Skrbita za dobavo električne energije
svojim odjemalcem.

COSMOS

INOZEMSKA ZASTOPSTVA

LJUBLJANA, Celovška 34, telefon 311-451

KONSIGNACIJSKA SKLADIŠČA — SERVIS

PLUTAL INDUSTRIJA PLUTOVINASTIH
IZDELKOV

Ljubljana, Celovška cesta 32

poštni predal 78-11, tel. centrala 31-278, komerciala 30-778

Izdelujemo vse vrste plutovinastih kronskih in aluzamaškov ter autoekspan-dirane plutove plošče za

termično in zvočno izolacijo.
Priporočamo se našim odjemalcem!

GROSUPLJE

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

Telefon Grosuplje 13

Tekoči račun pri Narodni banki

Grosuplje 600-21

1-18

projektiramo in izvajamo vsa gradbena dela

SLOVENIJA-VINO

Ljubljana, Frankopanska 11

nudi za izvoz in domači trg:

- kvalitetna namizna in steklenična vina, slivovko,
- Wine's Brandy, Vermouth, Extra Bacchus

Priporočamo se za obisk v naši trgovini na Cankarjevi cesti 6 in točilnici v Sentvidu pri Ljubljani.

TUBA

LJUBLJANA, KAMNISKA 20

TOVARNA KOVINSKIH IN PLASTICNIH IZDELKOV

proizvaja izdelke iz plastičnih mas za farmacevtsko, kemično, avtomobilsko, elektro in radio-tehnično industrijo, kakor tudi predmete za široko potrošnjo, tehnične izdelke in embalažo iz aluminija, svinčeno ter pokositreno embalažo.

ELEKTRONABAVA

Podjetje za uvoz elektroopreme
in elektromateriala, nakup in prodaja
proizvodov elektroindustrije SFRJ

LJUBLJANA, TITOVA 1

Telefon: 31-058, 31-059
Telegram: Elektronabava Ljubljana
Skladišče: Crnuče, tel. 382-172

dobavlja ves električni material iz uvoza in domačega trga

Restavracija KOPER

- ☉ DNEVNO SVEZE RIBE
- BOGATA IZBIRA JEDIL
- ☉ TOČIMO PRISTNA ISTRSKA VINA

OBISČITE NAS!

ČZ „URADNI LIST SRS“

ima na zalogi med drugimi publikacijami tudi tele:

Dr. J. Juhart: Zakon o pravnem postopku s pojasnili
Fr. Sever: Poglavitni pismeni akti v kazenskem postopku
dr. V. Androjna in M. Zalik: Splošni upravni postopek
Ustava SFRJ in SRS

Dr. St. Cigoj: Obligacijsko pravo

Na zalogi so tudi knjige s področja zdravstva, socialnega zavarovanja in
solstva. — V razglasnem delu uradnega lista objavljamo naslove vseh naših
izdaj. — Zavod je tudi založnik revij »Pravnika« in »Javna uprava«.

ČZ »Uradni list SRS«
Ljubljana, Erjavčeva 15 a

Kemična tovarna Moste

Ljubljana

Ob železnici 14

Telefon: h. c. 30-351,
komerc. odd. 30-732,
direktor 33-112,
poštni predal 589/XI.

Proizvaja po svetovno
znani kvaliteti, v tuzem-
stvu pa prodaja po naj-
nižjih cenah:

Aluminijev oksid —
glinica Al_2O_3

Aluminijev hidrat
 $Al(OH)_3$

Aluminijev sulfat
 $Al_2(SO_4)_3 \cdot x H_2O$

Kalijev-aluminijev
sulfat $K_2SO_4 \cdot x$
 $Al_2(SO_4)_3 \cdot 23 H_2O$

Zivosrebrov oksid
 HgO

Kalomel Hg_2Cl_2

Zahtevajte ponudbe in vzorce in prepričali se boste!

ZA ZIMO IN SPORT HOLA-HOP, ZA VSAKO PRILIZNOST
PA NOGAVICE IZDELEK TOVARNE NOGAVIC

LJUBLJANA

JUGOTEHNIKA

- »ELEKTROVAL«, Ljubljana — Mestni trg 15
- »ELEKTROCENTER«, Ljubljana — Čopova 4
- »RADIOCENTER«, Ljubljana — Cankarjeva 3
- »BLISK«, Ljubljana, Titova 61
- »JUGOTEHNIKA«, Ljubljana — Dalmatinova 11
- »RADIOCENTER«, Domžale — Ljubljanska 2
- »RADIOCENTER«, Bled
- »RADIOCENTER«, Kranj — Koroška 9
- »RADIOCENTER«, Maribor — Partizanska 6

slovenija avto

LJUBLJANA, PRESERNOVA 40

Trgovina na debelo in drobno z motornimi vozili vseh vrst, skladišča in trgovske poslovalnice z rezervnimi deli, avto in moto-gumami, splošnim in električnim avtomaterialom, bicikli in gradbenimi stroji domače proizvodnje.

Sodobno urejena servisna in remontna dejavnost v servisih na Tržaški cesti 133 in v Černetovi ulici 26 v Ljubljani.

TEOL-OLJARNA

LJUBLJANA, Zaloška cesta 54

proizvaja:

- pomožna sredstva za tekstilno, usnjarsko in čevljarstvo
- ricinovo in laneno olje
- sredstva za gašenje požarov
- detergente
- lepila

CENE KONKURENČNE – DOBAVA PROMPTNA

Koteks Tabus

IMPORT-EXPORT,
LJUBLJANA, MIKLOŠICEVA C. 18

Tel: glavni direktor: 31-353
Tel. splošna služba in uvoz: 23-211, 32-212
Tel. domače tržišče in uvoz: 23-081 do 23-083
Telex: 03-118
Poštni predal: 415

Predmet poslovanja podjetja je trgovanje na debelo »Import-Export«, surove in predelane kože, vse vrste usnja, obutve, usnjena galanterija in konfekcija, umetno usnje, ščetine, dlake, gumirana žima, krzna, kožni in usnjeni odpadki, industrijske maščobe, strojila in pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarstvo industrijo.

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

GRADIS

CENTRALA, LJUBLJANA
BOHORIČEVA 28 — TEL. 33-566

s svojimi poslovnimi enotami gradbeno vodstvo Ljubljana, Celje, Maribor, Skopje, Jesenice, Kranj, Koper, Ljubljana-okolica ter obrati Obrat gradbenih polizdelkov, Lesni obrat Skofja Loka, Kovinski obrati Ljubljana in Maribor, Strojno-prometni obrat ter biro za projektiranje, študij in razvoj gradi in projektira visoke in nizke ter industrijske gradnje ter vrši prodajo stanovanjskih, poslovnih in drugih objektov.

tops

**TOVARNA PISARNIŠKIH
STROJEV IN PRECIZNE
MEHANIKE — LJUBLJANA**

LJUBLJANA-SAVLJE 18 a ◊ Telefon: centrala 382-271 do 382-274 — glavni direktor 382-270 — komercialni direktor 382-275 — tehnični direktor 382-212 ◊ Telegram: TOPS, Ljubljana.

**TOVARNA ELEKTRIČNIH
APARATOV**
LJUBLJANA, Rimska c. 17

IZDELUJE: releje za zaščito, daljinska stikala zračna do 100 A in oljna do 15 A s termično zaščito zaščito proti požaru, programska stikala vseh vrst, aparate s področja industrijske elektronike, merilne in specialne transformatorje, signalne naprave za elektrogospodarstvo in industrijo.

TOVARNA BARV IN LAKOV

COLOR

MEDVODE — SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

IZDELUJE FIRNEŽE, OLJNATE BARVE, PODVODNE BARVE, LAKE, EMAJLE, STEKLARSKI KIT, UMETNE SMOLE, NITRO LAKE, SPIRITNE LAKE, TRDILO ZA OBUTEV

Vedno sodobno, trpežno
in kvalitetno opremljen dom!

Tovarna dekorativnih tkanin

LJUBLJANA, CELOVSKA C. 280

vam nudi v širokem asortimanu razne pohištvene tkanine, tkane in mrežaste zavese, posteljna pregri-njala, volnene in svilene pliše za dekoracijo in obla-čila, frotte brisače in umetno krzno perzijan.

Pri nakupu zahtevajte vedno le izdelke renomiranega podjetja

Tovarne dekorativnih tkanin
Ljubljana

ZA HITRO REGENERACIJO
POŠKODOVANIH LAS

"ILIRIJA" LJUBLJANA
SUBRINA

